

Disiplinlerarasılık Açısından Dilbilim, Uygulamalı Dilbilim ve Çeviribilim İlişkisi

Recep Hatipoğlu¹

Özet

İngilizcede “Translation Studies”, Almandaca “Translationwissenschaft” ve Fransızca “Traductologie” olarak adlandırılan çeviribilim, yirminci yüzyılın ikinci yarısından başlayarak hızlı bir biçimde gelişmiş ve kendi kimliğini oluşturmuştur. Nitekim 1970’li yıllarda, Akbulut’un ifadesiyle James S. Holmes, çeviribilim alanına bir bilim dalı olarak bakma zamanı geldiğini düşünmüş ve çağdaş dilbilimin kurucusu olarak nitelenen Saussure’ün, *Dilbilim Dersleri* ile gerçekleştirdiğini çeviribilimde yapmış, başka bir ifadeyle, eldeki verileri farklı açılardan değerlendirip, bilim dalının temel kavramlarını oluşturmak için önemli bir adım atmıştır. James S. Holmes 1972 yılında ‘*The Name and Nature of Translation Studies*’ (Çeviribilimin Adı ve Doğası) başlıklı bir makale yayınlamış ve bu makalesinde, disipline hem bir isim kazandırmış hem de ilk defa çeviribilimin kapsamını belirleyen bir şema oluşturmuştur. Çeviribilimin, uygulamalı dilbilimin bir alanı olup olmadığı tartışılmış, kuramsal ve betimleyici çalışmaların ardından Gideon Toury, *In Search of a Theory of Translation* (1980) adlı kitabında çeviribilimi disiplinler arası bir alan olarak tanımlamıştır. Çeviribilimin, son kırk yılda uluslararası ve disiplinler arası akademik bir alan olarak ortaya çıktığını belirten Akbulut, disiplinler arası özelliği nedeniyle çeviri süreci ile ilgili birçok gelişmenin gözlemlendiğini ve Skopos, post-yapısalcılık, feminizm, göstergebilim, pragmatik, eleştirel söylem analizi ve dilbilim alanları gibi kuramlarla karakterize edildiğini ifade eder. Kurultay, çeviribilimin uygulamalı bir dilbilim alanı olup olmadığı sorusunun ortaya atılmasının, konunun iki tarafı için de anlamlı olmadığını, çeviribilimin özerk bir bilim dalı olduğunu ve dilbilimle ilişkisinin bir alt-üst ilişkisi, çerçeve alanın içinde yer alma ilişkisi değil ‘disiplinler arası’ bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Çeviribilim, disiplinler arası bir bilim dalı olmasının yanı sıra siyaset, sosyoloji, dilbilim, etnoloji, psikoloji gibi birçok alanla etkileşim içindedir. Bu çalışmada çeviribilim, disiplinlerarasılık açısından ele alınacak ve dilbilim ve uygulamalı dilbilim arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılacaktır.

1 Öğretim Görevlisi, Uludağ Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu
rhatipoglu@uludag.edu.tr, ORCID NO: 0000-0002-7229-180X

1.GİRİŞ

Çeviri, genel ifade ile kaynak dilden erek dile anlam aktarımı olarak tanımlanır. İki dilli dünya görüşü ve yaratıcılık gerektiren çözümleyici bir etkinlik olan çeviri, baştan sona dille iç içe olan bir süreç işi olup, dilbilim ile ayrılmaz kavramlardır. Kendi kimliğini kazanmadan önce dilbilimin alt alanlarından biri kabul edilen çeviribilim, 1972 yılında James S. Holmes tarafından *The Name and Nature of Translation Studies* adlı makalesinin yayınlanmasından sonra ayrı bir bilim dalı olarak tanımlanmıştır. Çeviribilimin, uygulamalı dilbilimin bir alanı olup olmadığı tartışılmış, kuramsal ve betimleyici çalışmaların ardından Gideon Toury, *In Search of a Theory of Translation* (1980) adlı kitabında çeviribilimi disiplinler arası bir alan olarak tanımlamıştır. Antik çağda doğadaki nesnelerin sese, yazılı simgeye, resme ve dansa dönüşümüyle başlayan bir etkinlik olan çeviri, Roman Jakobson'un sonradan adlandırdığı şekliyle çeviri kavramının 'göstergelelerarası çeviri' ile şekillenip yerleşmeye başladığı ifade edilebilir (YAZICI, 2010: 29). Çevirinin gelişimi genel anlamda insanlıkla, somut anlamda ise Antik dönemle birlikte başlayan ve yirminci yüzyılın ortalarına kadar süren, bilim dışı tartışmaların yapıldığı dönem olarak adlandırılan sürecin birinci dönem; daha çok bilimsel söylemin egemen olduğu ve birinci dönemin bitiminden başlayıp günümüze kadar devam eden dönemin de ikinci dönem olarak adlandırılabilir (Yücel, 2016: 7).

Yücel (2016: 7), çeviribilimin, yirminci yüzyılın ikinci yarısından başlayarak hızlı bir biçimde gelişerek kendi kimliğini oluşturduğunu, ancak uzun yıllar etkisinde kaldığı dilbilim ve edebiyat bilimine oranla çok genç bir bilim dalı olmasının bilimselleşme sürecini yavaşlattığını belirtmektedir. Akbulut (2022: 45) çeviribilimin, son kırk yılda uluslararası ve disiplinler arası akademik bir alan olarak ortaya çıktığını belirterek, disiplinler arası özelliği nedeniyle çeviri süreci ile ilgili birçok gelişmenin gözlemlendiğini, ve Skopos, post-yapısalcılık, feminizm, göstergebilim, pragmatik ve eleştirel söylem analizi gibi dilbilim alanlarında olduğu gibi kuramlarla karakterize edildiğini ifade eder. Çeviri araştırmalarının uzun süre dilbilimin sınırları içerisinde görüldüğünü belirten Yücel (2016: 151), çeviri edimi ve çalışmalarının dilbilimsel açıdan değerlendirmeye yol açan üç etmenden söz etmektedir:

1. Çevirinin, eğitsel bir araç olarak yabancı dil eğitiminde uzun bir geçmişe dayanan kullanımı. Bilindiği gibi Batıda ulusal dillerin yazı dili olarak gelişiminden önce resmi dil ve bilim dili Latinceydi ve bu bağlamda çeviri ediminden, yazılı kaynakların okunabilmesi için okullarda karşılaştırmalı dil bilgisi düzleminde yararlanılmıştır.

2. Çevirmenin kaynak metne olan bağlılığını açıklamasını ve metni çözümlemesini kolaylaştıran yapısal odaklı dilbilimsel yaklaşımlar daha güvenilir/nesnel ölçütler olarak görülmüştür.
3. Dilbilimde kullanılan kavramların ve dilsel çözümlemelerin çeviribilime uygun olması.

Munday (2016: 13), çeviri uygulamalarının uzun bir geçmişi olmasına rağmen, çeviri araştırmalarının akademik bir disiplin olarak ele alınmasının yirminci yüzyılın ikinci yarısına denk geldiğini, bu tarihten önce dil öğreniminin bir parçası olarak görüldüğünü ifade eder. Çeviribilimin, dilbilimin kurallarına ve kavramlarına dayandırarak açıklama gereksiniminin, yirminci yüzyılın ilk yarısında egemen olan pozitivist yaklaşıma bağlanabileceğini belirten Yücel (2016: 152), fen bilimlerindeki gelişmeleri örnek alan sosyal bilimlerin, olguları nesnel verilere dayandırarak açıklama eğiliminde olduğunu ve bunun en belirgin kanıtının, dilbilimin, somut kavramları kullanan matematikten etkilenecek, eşdeğer, aktarım, işlem, dönüştürme gibi bazı kavramları kullanması olduğunu ifade etmektedir. Dilbilimsel terminolojinin çeviri araştırmalarında yaygınlaşmasının, çevirinin, uygulamalı dilbilimin bir alanı olarak görülmesi ve dilbilimcilerin diller arası karşılaştırmaya dayanan çalışmalarda çeviriye başvurmalarına dayandığını ifade eden Yücel (2016: 153-160), çevirinin salt karşılaştırmalı bir alana indirgenemeyeceğini, okurun beklentileri, çevirmenin kararları, erek dil kültürünün nitelikleri, erek metnin kaynak kültür içindeki yeri gibi çeviri süreci ve ürününü etkileyen farklı etmenlerin var olduğunu ve bu etmenlerin, kaynak metne öykünmeye dayanan bir karşılaştırmayla açıklanamayacağını belirtmektedir.

Kurultay (2005: 199), çeviribilimin uygulamalı bir dilbilim alanı olup olmadığı sorusunun ortaya atılmasının, konunun iki tarafı için de anlamlı olmadığını, çeviribilimin özerk bir bilim dalı olduğunu ve dilbilimle ilişkisinin bir alt-üst ilişkisi, çerçeve alanın içinde yer alma ilişkisi değil 'disiplinler arası' bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Kurultay'a göre (2005 : 199), her ne kadar uzunca bir süredir çeviribilimciler, kendi alanlarında özgün ve dikkate değer çalışmalar yapıyorlarsa ve bir çeviribilimden söz etmek desteklenmesi gereken bir durum olsa da, orada gerçekleştirenler dilbilimin veri temellerinden ve sorunsallarından ayrı şeyler değildir.

Erkurt (2017: 59), çeviribilimin önceleri dilbilimin alt alanlarından biri olarak kabul edildiğini, James S. Holmes tarafından 1972 yılında yayınlanan *The Name and Nature of Translation Studies* adlı makalesiyle ayrı bir bilim dalı olarak tanımlandığını, kuramsal ve betimleyici çalışmaların başlamasının ardından Gideon Toury'nin *In Search of a Theory of Translation* (1980) adlı

kitabında çeviribilimi disiplinlerarası bir alana çektiğini belirtmektedir. Yine Erkurt(2017: 59)'un ifadesiyle, disiplinlerarası bilgilerden yararlanan çeviribilim, dilbilim, edimbilim, toplumbilim, yorumbilim, metinbilim, tarih, edebiyat gibi birçok alanın yanında kültürbilimle de hem uygulama hem de kuramsal anlamda etkileşim kurmuştur.

2. Disiplinlerarasılık ve çeviribilim

Disiplinlerarasılık farklı araştırmacılar tarafından değişik şekillerde tanımlanmaktadır (Klein, 1990: 11-12; akt.Akdağ, 2018, 264). Levi-Strauss disiplinlerarasılığı, birbirinin örneğinden etkilenen ve yeniliği amaçlayan komşu bilim dallarının işbirliği yapması şeklinde tanımlar. Barth'a göre (1971: 236; akt. Akdağ, 2018, 264) disiplinlerarasılık, bir konuyu iki ya da üç bilim dalı etrafında incelemek değil, hiç kimseye ait olmayan yeni bir nesne yaratmaktır.

Önceleri dilbilimin alt alanların biri olarak kabul edilen çeviribilim, 1972 yılında James S. Holmes tarafından yayınlanan *The Name and Nature of Translation Studies* adlı makale ile ayrı bir bilim dalı olarak tanımlandı. Gideon Toury, kuramsal ve betimleyici çalışmaların başlamasının ardından, *In Search of a Theory of Translation* (1980) adlı kitabında çeviribilimi disiplinlerarası bir alana çekti. Disiplinlerarası bilgilerden yararlanan çeviribilim, *dilbilim, toplumbilim, metinbilim, yorumbilim, edimbilim, tarih, edebiyat* gibi birçok alanın yanında *kültürbilimle* de hem uygulama hem de kuramsal anlamda etkileşim kurmuştur (Erkurt, 2017, 59). Karşılaştırmalı Edebiyat ve Uygulamalı Dilbilim'in bir alt dalı olarak düşünülen Çeviribilim'in 1980'lerin ortasından itibaren bağımsız bir disiplin olarak ya da daha uygun bir şekilde söylenecek olursa, "çok fazla konunun (öznenin) üst üste geldiği disiplinlerarası bir alan" olarak tanınmaya başlamış olduğunu belirten Snell-Hornby (1994), önceleri savunduğu "disiplinlerarasılık" kavramının zıddını savunarak Çeviribilim'in bu dayatmadan çıkması gerektiğini vurgulamıştır. (Avcı, 2018, 82).

1950'lerden 1970'li yıllara kadar çeviri, yapısalcı dilbilim odaklı yönelimler içerisinde, tek yönlü olarak ele alınmaktaydı. Çeviri olgusu odaklı düşünüldüğünde; karşılaştırmalı dilbilgisi, dilin söz grubu ve cümle gibi yapılarını inceleyen sözdizimi (sentaks) ve cümlelerin iç yapısını inceleyen biçimbilim (morfoloji) gibi birimlerden yararlanan salt yapısalcı çalışmaların olguyu açıklamak için yetersiz kalması, sözcüksel olarak yapılan çevirinin beklentileri karşılamaması, çevirinin apayrı bir boyutta incelenmesi gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. (Avcı, 2018, 84). "Pragmatic turn" sonrasında Çeviribilim'de yaşanan değişimler, özerk bir disiplin olma kaygıları, farklı bilim

dallarının alandaki çalışmalar için bir araç olarak görülmesi disiplinlerarasılık söylemlerini doğurmuştur. (Avcı, 2018, 86). Gentzler (2014) Çeviribilim'in bilim dalı olma sürecini "Pre-Discipline", "Discipline", "Interdiscipline" ve "Post-Discipline" şeklinde dört aşamaya ayırmakta ve disiplinlerarasılık sürecinin 1990'lı yılların başlarında ortaya çıktığını belirtmektedir. Gentzler (2014), Batı'da çeviri tarihinin Roma Dönemi'ne kadar uzandığını, bu dönemde Romalılar'ın, kendi tarihi ve kültürel bilgilerini zenginleştirmek için Yunan kültüründen çeviriler yapmaya başladıklarını belirtmektedir. Çoğu Batılı bilim insanının, çevirinin tarihini Cicero'ya kadar götürdüğünü belirten Gentzler (2014), *De optimo genere oratorum* adlı eserinde Cicero'nun sözcüğü sözcüğüne değil, dilin karakterini ve enerjisini koruyarak çeviri yaptığını belirttiğini ifade etmekte, bu tür çeviri stratejisinin, Batı'da çeviri tarihinin 2000 yıllık karakteristiği olduğunu belirterek bu dönemi *pre-discipline* (disiplin olmadan önceki dönem) olarak adlandırmaktadır. 1970 ve 1980'li yıllarda bir şeylerin değişmeye başladığını belirten Gentzler (2014), James Holmes'un 1972 yılında yayınladığı makale ile birlikte disiplin olma sürecine girdiğini ifade etmektedir. Gentzler (2014), Çeviribilim'in disiplinlerarası olma yönündeki ilk gelişmelerinin 1990'ların başlarında ortaya çıktığını ifade etmekte, dilbilim odaklı ve edebiyat odaklı yaklaşımlar arasında devam eden yirmi yıllık bir mücadeleden sonra Çeviribilim'in koordine olmaya ve farklı yaklaşımlara ilgi göstermeye başladığını belirtmektedir.

Mary-Snell Hornby 1988 yılında *Translation Studies: An Integrated Approach* adlı eserini ve daha sonra Franz Pöchhacker ve Klaus Kaindl ile birlikte 1994 yılında editörlüğünü yaptığı *Translation Studies: An Interdiscipline* adlı antolojiyi yayınlamıştır. Gentzler (2014) birçok çeviri araştırmasının alan dışından disiplinlerarası araştırmaya yöneldiğini, özellikle medya araştırmalarının, Medya ve Film Araştırmaları Disiplini ile ilgili çevirilerde araştırmalar ve eğitim yaptığını belirtmektedir. 1996 yılında Sherry Simon *Gender in Translation* adlı eserini yayınlamış ve Québec feminizmi ile Çeviribilim paradigmasını birleştirmiştir. 1997 yılında Luise von Flotow *Translation and Gender* adlı eseri yayınlamıştır. Aynı yıl Douglas Robinson *Translation and Empire* adlı eserini, yine aynı yıl Peter Fawcett *Translation and Language* adlı eserini yayınlamıştır. Gentzler (2014), burada anahtar konumundaki sözcüğün başlıklardaki 've' sözcüğü olduğunu belirtmekte ve disiplinlerarası dönemin farklı disiplinler içinde oluşan paralel gelişmelere odaklandığını ifade etmektedir. 1998 yılında Lawrence Venuti'nin *Translation and Minorities* adlı eseri, 1999 yılında editörlüğünü Susan Bassnett ve Harish Trivedi'nin yaptığı *Postcolonial Translation* adlı eser yayınlanmıştır. 2001 yılında Kathleen Davis *Deconstruction and Translation*

adlı yapıtı, 2005 yılında Lynne Long editörlüğünde *Translation and Religion* adlı eser yayınlanmıştır. Daha sonra bu eserlerin ardından Çeviri ve Etik, Psikoloji, Felsefe, Çeviri ve Medya üzerine birçok kitap yazılmıştır. 1990'lar ve 2000'li yılların başları oldukça verimli bir dönem olmuş, Çeviribilimle uğraşan bilim insanları, diğer disiplinlerden fikir ve kavramlar ödünç alarak çeviribilim olgusuna ciddi anlamda bir kavrayış getirmişlerdir. Yapılan tüm bu çalışmalar, çeviribilim ve diğer bilim dalları arasında önemli bir bilgi alışverişi olduğunu, sosyal bilimlerin birçok dalı ile iç içe bir ilişki içinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Gile (2000), çeviri araştırmalarında (özellikle konferans çevirmenliğinde) önemli olan disiplinlerarasılık koşullarının bazılarını şöyle ifade etmektedir:

- Çevirmenin dilbilimsel becerileri ve zaman içindeki gelişimi ile ilgili araştırmalar, **dilbilimin** kavramsal, analitik ve metodolojik araçlarının kullanılmasını gerektirmektedir.
- Çevirmenin toplum içindeki rolü ile ilgili araştırmalar, **sosyolojinin** kavram ve araçlarının kullanılmasını gerektirmektedir.
- Kullanıcıların kalite algısı ve beklentileri ile ilgili araştırmalar da yine **sosyolojide** kullanılan araçlardan yararlanmayı gerektirmektedir.

Günümüzde kendi kavram ve kuramlarını oluşturan ve bağımsız görünen birçok sosyal bilim disiplini temelde birbirleriyle ilişkilidir. Terminoloji bağlamında incelendiklerinde, bazı disiplinlerin kavram ve kuramlarının diğer disiplinlerle benzerlik gösterdiği görülebilir. Bu açıdan çeviribilim de, dilbilim, edebiyat bilimi, sosyoloji, tarih, psikoloji, kültür, iletişim gibi birçok bilim dalıyla ilişkili olup disiplinlerarası bir nitelik taşımaktadır.

3. Dilbilim ve dilbilim-çeviribilim ilişkisi

Bayrav (1998: 22), dilbilimin konusunun dil olduğunu, dili incelerken, onun nasıl işlediğini aydınlatmaya çalıştığını ve böylece diğer insan bilimlerinden ayrıldığını ifade eder. Dilbilimin uzun bir süre biyoloji, psikoloji, sosyoloji gibi başka bilim dallarının etkisinde kaldığını ifade eden Bayrav (1998: 22), ancak 20. yüzyılda, tam manasıyla bir dilbilimi, yani dilin kendinde olanı ortaya koyan bir bilim dalı olabildiğini belirterek dilbilimin inceleme nesnesini şu şekilde açıklar:

1. Dil yapısı (langage) açısından, dilin bütün şartlarını, konuşma aracı seslerin fizyolojik, akustik yanlarını, bellek olmadan dil olamayacağına göre çağrışım şemalarını, anlayışın nasıl temin edildiğini, dilin psiko-sosyal karakterini araştırır. Gene aynı açıdan konuşan-dinleyen karşılığını, bildirişi (sözlü-yazılı) kendine konu yapar. Kişi-dil

ilişkisiyle, en başta üslup problemleriyle, kültür-dil problemiyle ilgilenir.

2. Öte yandan belli dilleri (langue) inceler. Dilbilim, dillerin bütün biçimleriyle ilgilenir; yazı dilinin (edebiyat, günlük gazete, ders kitabı, iş mektubu, samimi mektup üslupları) ve konuşma dilinin bütün tarzlarını (lehçeler, ağızlar, şiveler, değişik grup ve sınıftan, cinsten, yaştan insanların: çocuk, yaşlı) inceler.

Dilbilim, dilin yapısı, varyasyonları ve kullanımı, çağdaş dillerin tanımlanması ve belgelendirilmesi, zihin ve beynin, insan kültürünün, sosyal davranış, ve dil öğrenimi ve öğretimi için dil kuramları ile ilgili önerilere odaklanan bilim dalıdır. Modern dilbilimin ise, yirminci yüzyılın ilk yarısında, İsviçre’li dilbilimci Ferdinand de Saussure’le başladığı kabul edilir zira Saussure’le birlikte araştırma konusunun bizzat dilin kendisi olmasıyla bağımsız bir bilim dalı haline gelmiş, zaman zaman başka bilim dallarıyla işbirliği yaparak önemli bir gelişme göstermiştir.

Modern dilbilim, iki farklı akımı, yani *Avrupa yapısalcılığı* ve *Amerikan yapısalcılığı*ni bünyesinde barındırır. *Avrupa yapısalcılığı*, 19. yüzyılda yazılı kaynaklarla ilgilenen ve çoklukla tarihi analizlerle uğraşan karşılaştırmalı dil çalışmalarından hareketle gelişmiş olup 20. yüzyılın ilk yarısında teorik düşünceleriyle tanınan İsviçre’li dilbilimci Ferdinand de Saussure (1857-1913)’ün, ölümünden sonra yayınlanan *Cours de linguistique générale* adlı eser dilbiliminde temel taşlardan biri olmuştur. Saussure, *dil* (langue), *dil yetisi* (language) ve *söz* (parole) ayrımına dikkat çekmiş, ayrıca modern dil incelemelerine, dilin tarihi evrimini araştıran *artzamanlı* dilbilim ile dilin belli bir zaman kesiti içindeki durumunu inceleyen *eşzamanlı* dilbilim ayrımını getirmiştir. *Amerikan yapısalcılığı* ise kızılderililerin dilleri ortadan kalkmadan önce araştırma isteği duyan etnologların çabaları sonucu ortaya çıkmış olup, Avrupa dillerinden tamamen farklı yapılara sahip bu dillerin tasvirinde yazılı kaynak olmadığı için tarihi bakış açısı ister istemez devre dışı kalmıştır. Bu alandaki öncülerden biri, *Handbook of American Indian Languages* adlı eseri ile Franz Boas (1858-1942) olmuştur. Avrupa yapısalcılığı dilin temelinde yer alanı, dilin gerçekten kullanılması sırasında ortaya çıkan yapıdan ayırıp soyut yapıyla ilgilenirken, Amerikan yapısalcılığı, söz ile, yani bir konuşucu tarafından gerçekten kullanılan dil ile uğraşmıştır.

3.1. Dilbilimin kolları

Dilbilimin kolları linguistics.ucdavis.edu sitesinde şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

Fonoloji (phonology) ve **fonetik** (phonetics), dillerin ses sistemlerinin incelenmesi olup konuşmadaki temel telaffuzla ilgilidir. Bilgiyi iletmek amacıyla farklı dilbilimsel sesleri oluşturmak için ses üretim yolunun (vocal tract) hangi özelliklerinin (dil ve dudaklar dahil) kullanıldığını gözlemleyerek inceler.

Morfoloji (morphology) ve **sentaks** (syntax) sözcük ve cümlelerin iç yapısını inceler. Morfoloji, kök, yapım eki ve çekim eki olarak morfemlerin anlamı nasıl değiştirdiğini veya kelime yapısı ve isim, sıfat, fiil çekimi gibi değişken sözcük biçimlerini inceleyen bilim dalıdır.

Sentaks ise, sınırlı sayıda unsurla sınırsız sayıda birliğin veya cümlelerin oluşturulmasının kurallarını inceler. Başka bir ifadeyle, sözdizimi (sentaks), doğal dillerdeki cümle kurma ilke ve kurallarını inceleyen ve bu dildeki cümlelerin esnekliğini inceleyen dilbilim dalıdır.

Yukarıda saydıklarımız dışında dilbilim, bazılarının dille uğraştığı çeşitli bilim dallarıyla yaptığı işbirliği sonucu ortaya çıkmış bir yığın alt kolunun sıralanabileceğini ifade eden Demir, bir metni metin yapan bağlantıları, tutarlılıkları **metindilbilim**in araştırdığını belirtmektedir. Metindilbilim, metnin bir bütün olarak yapısı ile işlevi ve metni oluşturan öğeler arasındaki ilişkileri ele alır ve çeşitli metin türlerindeki her türlü dilsel olguyu, ölçüt ve kuralları belirler.

Dilbilimin bir diğer kolu **edimbilim** (pragmatik) olup, bir konuşmacının belli bir durumda arzu ettiği etkiyi uyandırmak için hangi dil aracını kullanması gerektiğini ve bu seçimin karşısındakinde uyandırdığı etkiyi araştırır ve ayrıca bir insanın bir şeyi nasıl ifade ettiği, doğup büyüdüğü yer, ait olduğu sosyal tabaka, eğitim durumu, konuşmanın geçtiği bağlam gibi hususlarla da yakından ilgilidir.

Sosyolengüistik (toplumdilbilim), sosyoloji ile dilbilimin kesişmesinden ortaya çıkmıştır ve kültürel normlar, beklentiler ve bağlam, dilin nasıl kullanıldığı ve toplumun dil üzerindeki etkisi gibi konuları inceler. Dilin bölgeden bölgeye gösterdiği farklılığı ise coğrafya ile dilbilimin metodlarından yararlanan **ajız araştırmaları** ele alır.

Tarihi dilbilim, dillerin tarih boyunca nasıl değiştiğini inceleyen bir alan olup hem dilin değişiminin genel olarak incelenmesi hem de özel dil ve dil ailelerinin tarihinin incelenmesi çalışma konusunu oluşturur.

Etimoloji veya kökenbilim, Yunanca **ετυμολογία** (*etumología*) kelimesinden gelen bir kavram olup, bilim dalı olarak bir sözcüğün zaman içinde semantik anlamının kaynağını ve evrimini inceler. Tarihi dilbilimin bir alt dalı olup anlambilim, morfoloji, göstergebilim ve fonetikten faydalanır.

Kültürel dilbilim olarak da adlandırılan *etno-dilbilim* (etnolinguistik), bir dil ile o dili konuşan toplumun dilbilimsel olmayan kültürel davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen antropolojik dilbilimin bir alanıdır.

Bilgisayar dilbilimi (computational linguistics), bilişimin kavram ve yöntemlerini kullanarak otomatik çeviri, bilgi depolama ve kullanma, yapay zeka gibi hususlarla ilgilenir ve araştırır.

Bilişsel edimbilim, dilbilimin genç kollarından biri olup disiplinlerarası bir dilbilim dalıdır. Psikoloji ve dilbilim kaynaklı araştırma ve bilgileri bir araya getiren bilişsel dilbilim, dilin bilişle nasıl etkileşime girdiğini, dilin düşüncelerimizi nasıl oluşturduğunu ve dilin zaman içindeki ortak zihniyetteki değişime paralel olarak evrimini açıklar.

Dil öğretimi, ana dilin veya başka bir dilin öğretimiyle ilgili sorunlarla ilgilenir ve öncelikle uygulamalı dilbilimin bir koludur.

Dil felsefesi, insan dilinin niteliğini, menşecini ve kullanımını, anlam ve gerçek arasındaki ilişkiyi ve dilin, insan düşüncesi ve anlayışı ile nasıl ilişkili olduğunu inceler.

Dil psikolojisi, dilin bilimsel olarak psikolojisi ile ilgilenir ve bilişsel psikolojinin en önemli alanlarından biridir. Dili nasıl üretiriz, nasıl anlarız ve nasıl ediniriz gibi konular dil psikolojisinin araştırma nesnesi olup bütün bu süreçler yaşlanma ve beyin hasarından etkilenir ki bütün bunlar insan davranışını anlamının temel konuları olup dil psikolojisi kapsamında ele alınır.

Uygulamalı dilbilim (applied linguistics), psikoloji, sosyoloji ve eğitim gibi alanlarda dilbilimin, gerçek hayattaki problemleri anlamaya nasıl destek olduğunu araştıran bilim dalıdır.

3.2. Dilbilim ve çeviri

Çeviribilim geliştikçe, fikir ve ilham almak için başka alanlara ihtiyaç duymuştur ki bu alanların bazıları sömürgecilik sonrası araştırmalar, yapısöküm, kadın çalışmaları, medya araştırmaları ve edebiyat eleştirisi olmuştur ve bu alanlar çeviribilimin önemli araştırma alanlarını teşkil etmektedir. Çeviri problemlerinin dilbilimsel problemlerle yakından ilişkili olduğunu belirten Kolawole (2013: 10), bir çevirmenin romancı, bilim insanı veya şair olmadan önce bir dilbilimci olduğunu ve çevirinin dilbilimle yakından ilişki içinde bulunduğunu ifade eder.

Çetinkaya (2017: 1230)'ya göre dilbilimcilerin, bir dil olgusu olarak çeviriye bilimsel, gözleme dayalı bir bakış açısını ilk getirenler olduğunu ifade eder. Fawcett (1997: 2) da bu duruma dikkat çekerek, dilin işleyiş şekline

dair sağlam ve verimli kuramlar üreten dilbilimin, dilsel bir faaliyet olarak tanımladığı çeviri üzerine söyleyeceklerinin olmasının kaçınılmaz bir durum olduğunu belirtmektedir. Fawcett'a göre (1997: 2) dilbilimin çeviri ile bağlantısı esasen iki yönlü olabilir ki bunlardan ilki, dilbilimden edinilen verilerin çeviri işine uygulanması, ikincisi ise (yazınsal iktisadi, ya da psikolojik bir kuram yerine) dilbilimsel bir çeviri kuramının benimsenmesidir.

Ergun'a göre (2014: 300), çeviribilim dilbilim ilişkisi üzerinde durulması gereken nokta, çeviribilim/dilbilim etkileşimi ya da söz konusu disiplinlerin karşılıklı olarak yarar sağlamaları, çeviriye dilbilimsel yaklaşım getirmekle aynı şey değildir. Dile ilişkin olgulara değinmek ile dilbilimsel kazanım ya da modellerden yararlanmanın ayrı tutulması gerekir ve çeviribilim ile dilbilim arasındaki etkileşimin doğal nedeni, çeviri olgusunun dilleri içeriyor olmasıdır.

4. Uygulamalı dilbilim ve çeviribilim ilişkisi

Uygulamalı dilbilim terimi, Edinburg Üniversitesi'nde 1956 yılında Uygulamalı Dilbilim Okulu ve 1957 yılında Washington D.C.'de Uygulamalı Dilbilim Merkezi kurulduğundan beri kullanılmaktadır (Stevens, 1995: 17; çev. Nesibe Fakılı). Stevens (1995: 17), Washington D.C.'deki Uygulamalı Dilbilim Merkezi'nin, gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda karşılaşılan dil eğitimi sorunlarının çözümü için Ford kuruluşunun girişimleri sayesinde ortaya çıktığını belirterek bu kuruluşun, özellikle Fransa ve İngiltere'den bağımsızlığını kazanmış veya kazanmak üzere olan ülkelerde İngilizce ve diğer uluslararası ve bölgesel rolü ve kullanımıyla ilgili bilgileri toplama ve inceleme gereksinimi duyduğunu ifade etmektedir. Böylelikle içinde ilk defa 'uygulamalı dilbilim' terimi bulunan iki akademik kurum, eğitimi iyileştirmek amacıyla İngilizce'nin öğrenilmesi ve öğretilmesi için girişimde bulunmuş ve kurumsal bir temel oluşturmak için gerekli fonları kuran İngiltere (1956) ve Amerika Birleşik Devletleri (1957) gibi İngilizce konuşulan ülkelerin ulusal çıkarları doğrultusunda hareket etmişlerdir (Stevens, 1995: 18; çev. Nesibe Fakılı). Stevens'e göre (1995: 18) uygulamalı dilbilim, Atlantik'in her iki tarafında aynı anda ortaya çıkan önsel bir kavram değil, dilbilimindeki yeni gelişmelerin bilincinde olan ve dille ilgili özel sorunları çözmek için yeteneklerini kullanan yaratıcı zihinlerin bir ürünüydü.

Bir görev üstlenme, sorun çözme, proje yürütme ve bir talebi karşılama işinin uygulamalı dilbilimin en belirgin özelliği olduğunu belirten Stevens (1995: 18), dil öğretiminde karşılaşılan üst düzey kavramsal sorunlara çözüm üreten bilim dalının uygulamalı dilbilim olduğu halde, ilgilendiği alanların dil öğretimi ile sınırlı kalmadığını ifade etmektedir.

Knapp (2014: 1), uygulamalı dilbilimin anlaşılmasında ortaya çıkan uzlaşma eksikliğinin, bu kavramın ortaya çıktığı döneme kadar götürülebileceğini ifade ederek, ‘Uygulamalı Dilbilim’in, 1948 yılında *Language Learning* adlı derginin ilk sayısında, akademik alanın bir tanımı olarak ortaya çıktığı konusunda yaygın bir kanaat olduğunu belirtmektedir. Avusturyalı terimbilimci Otto Back (1970)’in belirttiği gibi, uygulamalı dilbilim fikri, kıta Avrupası’nda 19. yüzyılın başlarına kadar götürülebilir ve ‘Uygulamalı Dilbilim’ kavramı, yazım ve terminoloji geliştirme, çeviri, dil bütünce planlaması gibi alanlar veya dil öğretimindeki kullanımına ilave olarak tarih, psikoloji, vb. alanlarda yardımcı disiplin olarak dilbilim için 20. yüzyılın başlarında zaten kullanılmaktaydı (Knapp, 2014: 1).

Stevens(1995: 19; çev. Nesibe Fakılı), uygulamalı dilbilimin başarılı olmasının, özellikle kuramsal dilbilim ve edebiyat uzmanlarından bazılarının karşıt görüş ve hatta düşmanca tavırlar takınmalarına neden olduğunu belirterek, bu tür tepkilerin nedenlerini şu şekilde sıralamaktadır:

-Genel dilbilim veya İngiliz edebiyatına göre uygulamalı dilbilim mezunlarına daha çok talep olması, dolayısıyla daha çok fon ve kaynak ayrılmasına karşı duyulan öfke;

-Kuramsal veya tamamen yazınsal çalışmaların uygulamalı çalışmalara göre ahlaki ve bilimsel açıdan daha üstün olduğunu savunan kibirli düşünce;

-Öğretme sanatını küçümseme ve dil öğretimi ve öğrenimi ile ilgili ciddi çalışmaların yürütülemeyeceği düşüncesi;

-Yabancı dil öğretiminin edebiyat öğretiminin içinde düşünüldüğü döneme duyulan özlem;

-Uygulamanın (örneğin sınıf içi öğretim) kuram tarafından belirlenen araştırma sonuçlarına göre düzenlenmesi, dolayısıyla yabancı dil öğretiminin mutlaka dilbilim egemenliğinde olması gerektiğini savunan bazı dilbilim uzmanlarının görüşü.

Stevens (1995: 20), uygulamalı dilbilimin tanımının altı temel önerme üzerine kurulu olduğunu belirtir ve bu önermeleri şu şekilde sıralar:

1. Uygulamalı dilbilim sorgulamayı temel alır, araştırmayı yönlendirir ve bu araştırmaları kullanır ve başka bilim dallarıyla da ilgilidir.

2. Dilbilim, uygulamalı dilbilim için çok önemlidir ancak katkıda bulunan tek bilim dalı değildir.

3. Belirli uygulamalı dilbilim konularında başvurulacak bilim dallarının ve alanlarının seçimi değişkendir ve bu seçim konuya bağlıdır.

4. Uygulamalı dilbilim birçok bilim dalını kapsar ve bu yapısı nedeniyle, uygulamalı çalışmaların, insan faaliyetlerinin farklı alanlarında gerçekleştirilmesini gerektirir.

5. Uygulamalı dilbilim doğal olarak bir sonuca ulaşmayı, dille ilgili var olan çalışmaları geliştirmeyi ve dille ilgili sorunları çözmeyi amaçlamaktadır.

6. Dilbilimciler topluma karşı sorumludur ve toplumsal bilinçten uzaklaşamazlar, dolayısıyla mümkün olduğunda bilgi ve becerilerini insanlığa hizmet etmek için kullanmalıdırlar.

Uygulamalı dilbilim çalışmalarında kullanılan bilim dallarının bazı alanları oldukça çeşitlidir. Bu alanlar, dilbilim, psikobilim, psikoloji, anlambilim ve göstergebilim, sözlükbilgisi, toplumbilim, toplum kuramı (ve bazı alt bilim dalları), eğitim (ve bazı alt bilim dalları), matematik, bilgisayar, istatistik, mantık, felsefe, sözbilim, söylem çözümlemesi, bilim felsefesi, sinirbilim, anatomi, fizyoloji, sözel iletişim, dil patolojisi, yazın ve yazın eleştirisi, yazılı ve sözlü çeviri, yer adları bilgisi, yapay zeka, bilgi aktarım ve depolama, hukuk ve kamu yönetimi, vb. (Stevens, 1995: 20).

4.1.Uygulamalı dilbilim alanları

Uygulamalı dilbilimin kullanıldığı alanlar oldukça çeşitlidir. Knapp (2014: 6), uygulamalı dilbilim alanlarını şu şekilde listelemektedir:

a)Dil ve toplumsal iletişim

Makro düzeyde ve toplum içinde, dil ve toplumsal iletişimle ilgili konulara odaklanan tüm uygulamalar şu şekilde açıklanabilir (ancak sadece bunlarla sınırlı değildir):

- Dil politikası ve planlaması;
- Dil ve insan hakları;
- Sosyal gruplarda dil ve iletişim (örneğin etnisite, yaş, cinsiyet, sınıfa göre)
- Çokdilli etkileşimler de dahil, dilsel temas ve toplumsal çokdillilik,
- Dilin sürdürülmesi;
- Dil ve kimlik;
- Tehlike altındaki dil ve kültürlerin belgelenmesi.

b)Kurumlarda, teşkilatlarda ve mesleklerde dil ve iletişim

Bu kategoride yer alan uygulamalar, dilin resmi ve işlevsel özellikleri, ağız veya değişkeler ile kullanımlarının yanı sıra kurum, teşkilat ve mesleki iletişimde kullanılan söylem adetleri ile ilgili konular olup şu şekilde gruplandırılabilir:

- Yasal çevrede dil ve iletişim;
- İş hayatında dil ve iletişim;
- Tıp alanında dil ve iletişim;
- Medya alanında dil ve iletişim;
- Eğitim kurumlarında dil ve iletişim.

c) Dil ve iletişim teknolojisi

Bu alan, temeli teknik bilimlerde yer alan uygulamaları kapsar ve amacı, iletişimi sağlamak ve kolaylaştırmak, elektronik araçlarla elde edilen dilsel verileri üretmek, işlemek ve depolamaktır. Çalışma alanları:

- Özetleme, bilgi kurtarma ve metin madenciliği gibi otomatik belge işleme;
- Otomatik konuşma teşhisi ve sentezi (sesli mesaj postası gibi);
- Makine çevirisi;
- Dil algısını geliştirerek engelsiz iletişim (koklearimplant gibi);
- Yeni medyada iletişim;
- Özel eğitim sistemleri ve bilgisayar destekli dil öğrenimi (CALL).

d) Kişiler ve kültürlerarası iletişim

Bu grupta kişiler ve kültürlerarası düzeyde iletişimi anlama ve iyileştirme çalışmaları yer almaktadır:

- Günlük konuşma ve sosyalleşme;
- Yakın ve daha uzak ilişkilerde, örneğin çiftler arası, aile içi gibi ilişkilerde ve işyerinde iletişim;
- İletişim çatışmaları –teşhis ve terapisi;
- Kibarlık, mizah, övme ve suçlama gibi ilişki çalışmaları;
- Farklı türlerde kültürel farklılıkların analizi ve sağlık, yönetim, eğitim ve yasal bağlamlarda ortaya çıkan iletişim ritüelleri ve usulleri ve kültürlerarası uygun eğitim biçimlerinin geliştirilmesi;
- Çeviri ve tercüme;
- Ortak dil iletişimi.

e) Bireylerde iletişim yetisi

Bu alan, iletişim için ön koşul olan her tür sözlü bilgi ve becerinin doğal gelişimine, gelişimsel ve edinilmiş bozukluklara, bilgi edinme ve

beceri geliştirmeye teşvik etme veya bozukluklar için terapi uygulayarak gelişim sağlama önlemlerine odaklanan bir alan olup, dil ve iletişimle ilgili disiplinlerden elde edilen bulguların uygulanmasını kapsamaktadır. Çalışma alanları:

- Birinci dil edinimi ve ana dili öğretimi;
- İkinci dil edinimi ve ikinci/yabancı dil öğretimi;
- Okuryazarlık ve okuryazarlık gelişimi;
- Gelişimsel ve edinilmiş bozuklukların teşhis ve terapisi;
- Ömür boyunca görülen yeti değişiklikleri – aşınma ve kayıp.

Stevens (1995: 28), ilk uygulamalı dilbilimcilerin, dilbilimi dışında kalan dil sorunlarıyla uğraşan dilbilimciler olduklarını, günümüzde ise uygulamalı dilbilimcilerin, genelde öğretmenlik veya başka konularda deneyimi olan mezunlara temelini oluşturduğu birçok bilim dalında geniş bir eğitim verilerek yaratıldığını belirtmektedir.

Birçok bilim dalına dayanan bu alt yapıyla farklı konu alanlarında çalışan uygulamalı dilbilimcilerin, dilbilimi, dilin doğası ve toplum içindeki önemi konusunda insanların bilinçlenmesine yardımcı olarak genelde dilbilimcilerin yabancı olduğu felsefi ve uzaybilimsel düşünceler gibi kavramların tanıtılmasını sağlarlar (Stevens, 1995: 28).

4.2. Uygulamalı dilbilim ve çeviri

Çeviribilimin uygulamalı bir dilbilim alanı olup olmadığı uzun süre tartışmalara konu olmuştur. Yazıcı (2010: 125), 1980’li ve 1990’lı yıllarda çeviribilimde özellikle eşdeğerlik konusu üzerinde durulduğunu belirterek, dilbilim alanındaki bilgi birikimi, çeviriyle ilgilenen bilim adamlarını, bu kuramsal bilgiyi uygulama alanına taşıma isteği uyandırdığını ve bu bilginin uygulamaya sokulabileceği en iyi alanın çeviri eğitimi olarak görüldüğünü dile getirir.

Kurultay(2005: 199), çeviribilimin uygulamalı bir dilbilim alanı olup olmadığı sorusunun konunun tarafları açısından anlamlı olmadığını, çeviribilimciler için bu sorunun aşıldığını ve çeviribilimin özerk bir bilim dalı olduğunu ifade ederek, dilbilimle ilişkisinin bir alt-üst ilişkisi, çerçeve alanın içinde yer alma ilişkisi değil ‘disiplinler arası’ bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Yine Kurultay (2005: 200)’ın ifadesiyle, son dönemlerde çeviriyle ilgili bilimsel tartışmalarda en sık duyulan sözlerden biri, çevirinin ‘dilsel bir aktarım’ olmadığı ve bu sözün artık fazlasıyla genelleşmesi nedeniyle pek sorgulanmadan kabul görmesidir ve eğer iki dil arasında

çeviriden söz ediliyorsa, sonuçta dilsel bir aktarım gerçekleşmekte, çeviribilim-dilbilim ilişkisine verilecek cevap ne olursa olsun, dil-çeviri ilişkisi geçmişte bir sorun olup, bugün de yarın da sorun olmaya devam edecektir.

Berk'e göre (2005: 65-83), çeviribilim birçok bilim dalıyla ilişki içerisinde olduğundan, terminolojisini, yöntem ve kuram ağını sürekli geliştirmekte ve çeviribilimin bağımsızlığını kazanmasındaki en önemli unsurların başında çevirinin kültürlerarası iletişimin bir etkeni olması yatmakta ve sonuç olarak, çeviri kendisi ile ilgili her olguyu araştırma konusu yapan ve farklı disiplinlerle ilişkisi olan disiplinlerarası bir bilim dalıdır.

Gentzler (2014: 18) çeviribilimin, disiplinlerarası olması yolundaki ilk hamlenin 1990'ların başlarında gerçekleştiğini ifade ederek, dilbilim odaklı alanlar ile edebiyat odaklı alanlar arasındaki yirmi yıllık mücadeleden sonra çeviribilim, farklı yaklaşımlara saygı duymaya ve bunlarla bağlantılı bir biçimde çalışmaya başladığını belirtmektedir.

1998 yılında Mary Snell-Hornby *Translation Studies: An Integrated Approach* adlı eserinde ve daha sonra da Franz Pöchhacker ve Klaus Kaindl editörlüğünde hazırlanan *Translation Studies: An Interdiscipline* adlı antolojide, edebiyat, dilbilim ve kültürel çalışmaları bir araya getirmiş ve çevrilecek olan metnin özelliğine bağlı olarak çeşitli türde yaklaşımların bir arada çalışmasına fırsat vermiştir (Gentzler, 2014: 18).

Camcı (2014: 34), çeviribilimin dilbilim evresi olarak anılan dönemde ürün vermiş olan Nida, Catford ve Vinay-Darbelnet gibi araştırmacıların çeviride eşdeğerlik, çeviri süreci, çeviride kay(dır)ma ya da değiştirim, çeviri işlemleri gibi kavramlarla çeviri olgularının, çeviri gerçekliğini tanımlama ve süreç içinde sorun çözmeye dönük kurallar oluşturmaya çalıştıklarının görüldüğünü ifade ederek bunların, dilbilimin edimsel, metin-dilbilimsel evreleriyle koşutluk gösteren ve bu evrelerin kavramsal araç ve yöntemleriyle çeviriyi açıklama gayretinde olan öncüller olarak adlandırılacak çalışmalar olduğunu belirtmektedir. Camcı (2014: 34) Snell-Hornby'nin ayrıca, çeviribilimin ayrı bir disiplin olarak ortaya çıkışında metin-dilbilimin rolüne işaret ettiğini belirtmektedir.

Wikipedia'nın '*Uygulamalı Dilbilim*' maddesinde; uygulamalı dilbilimin, "genel dilbilimin bir alanı" olduğu, dil öğrenimi araştırmalarının, dil betimlemesi (sözlük bilgisi) ve ayrıca dilbilimsel görüş altında doğa bilimleri, kültür bilimi, bilgi bilimi (epistemoloji), hukuk ve ruhbilimdeki sorunlarla disiplinler arası olarak ilgilendiği ve diğer alanlardaki dil ile ilgili problemlerin

çözümlemesinde dilbilimsel teori, metot ve bilgilerin kullanımının da bu alanın konusunu oluşturduğu belirtilmektedir.

Yine aynı maddede uygulamalı dilbilim kapsamında yer alan konular şu şekilde listelenmektedir: Uygulamayı temel alan dil kuramları, her bir dilin betimlenmesi, daha çok dilin karşılaştırılması, dil öğretimi ve dil öğrenimi araştırmaları, uzmanlık dili araştırmaları, çeviri bilimi (yazılımların sınırlandırılması, teknik belgeleme), kurumsal iletişim, kusur/hata çözümlemesi, metin-resim ilişkisi, kısa çizgili – dil bilimler, beden dili bilimi, toplum dilbilim, psikodilbilim, edim bilimi (pragmatik), kültür bilimi, bilgisayarlı dilbilim, tarihsel dilbilim, metin dilbilim, klinik dilbilim, adli dilbilim, bağıntı dilbilimi, bütüncü dilbilim, betimsel dilbilim, nöro-dilbilim, hukuk dilbilim, bilişsel dilbilim, feminist dilbilim, Avro-dilbilim, interlinguistik, medya dilbilimi, nicel dilbilim, ekolojik dilbilim, ve paleolinguistik.

Yine Wikipedia'nın 'Çeviribilim' maddesinde yer alan tanıma göre, Çeviribilim ya da Çeviri bilimi, yazılı ve sözlü çevirinin kuram, betimleme ve uygulamasını konu alan beşerî bilim dalıdır. Sahalar arası bir çalışma alanı olarak çeviribilim, çeviriye destek olan çeşitli sahalardan katkı alır. Bunların arasında toplum dilbilim, metin dilbilim, filoloji, karşılaştırmalı edebiyat, göstergebilim, edebiyat, tarih, felsefe gibi bilim dalları bulunur.

Tanımlarda da görüldüğü gibi, dilbilim, uygulamalı dilbilim ve çeviribilim birbirleriyle bağlantılı, ancak her birinin birbirinden bağımsız birer disiplin olduğu söylenebilir.

Sonuç

Çeviri çalışmaları uzun süre dilbilim ve edebiyat alanının bir parçası olarak görülmüş, 1972 yılında James S. Holmes tarafından Üçüncü Uluslararası Dilbilim Kongresi'nde sunulan '*The Name and Nature of Translation Studies*' adlı bildirisi ile günümüzde kabul görmüş olan *Translation Studies* adı ile anılmaya başlanarak ayrı bir bilim dalı olmaya başlamıştır. Öner (2001), söz konusu yazıda yerine oturmuş bir model sunulmamakla birlikte bugün kullanıldığı anlamda Çeviribilimin (Translation Studies), Holmes'un bu incelemesiyle başladığını belirtmektedir. Çeviri çalışmaları, uygulamalı dilbilim, edebiyat, kültür çalışmaları, sosyoloji ve daha birçok bilim dalı ile karşılıklı bir ilişki içinde olup, disiplinlerarası nitelikte bir bilim dalıdır. Hejwowski (2018: 9), çeviribilimin, psikoloji, sosyoloji, dilbilim veya bilgisayar biliminden faydalananı olmasının, bu alanlardan birinin alt dalı olduğu anlamına gelmediği ve yine uygulamalı dilbilimin de alt disiplini olmadığını ve dilin, çevirinin sadece bir yönünü yansıttığını belirtir.

Kaynakça

- Akbulut, F. D. (2022). A Study on the Interdisciplinary Nature of Translation Studies, *Journal of Language Research (JLR)*, 6(1), 45-56.
- Akbulut, A. N. (2004). *Söylenceden Gerçekliğe*, Multilingual, İstanbul.
- Akdağ, A.I. (2018). *Çeviribilim ve Diğer Bilim Dalları: Türkiye’de Lisansüstü Tezler Üzerinden Çeviriyi Okumak*, Sobider Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 25, s. 262-274.
- Avcı, N. (2018). Reflections of Pragmatic Turn on Translation Studies with an “Interdisciplinary” Inquiry, *Uluslararası Akademik-Der Tarih, Eğitim, Bilim ve Kültür Dergisi*, sayı: 2, s.76-92.
- Bayrav, S. (1998). *Yapısal Dilbilim*, İstanbul: Multilingual.
- Berk, Ö. (2005). *Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi*, Multilingual Yayınevi, İstanbul.
- Camcı, M. (2014). *Bir Sosyal Bilimler Alanı Olarak Çeviribilim ve Disiplinlerarasılık Bağlamında Çeviribilim Paradigmaları* (doktora tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı, İstanbul.
- Çetinkaya, S. (2017). *Çevirinin Dilbilim ve Yazınbilim İlişkisi*, Journal of Social and Humanities Sciences Research.
- Ergun, E. (2014). “Çeviri Etkinliğinden çeviribilime Giden Yolda Dilbilimin Konumu.” In 27. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri, 297-300. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Erkurt, G. Ş. (2017). *Disiplinlerarasılık Bağlamında Çeviribilim ve Kültürbilimin Kuramsal Bağlantıları*, Asos Journal, Yıl: 5, Sayı: 48, s. 59-75.
- Fawcett, P. D. (1997). *Translation and Language : Linguistic Theories Explained*. Manchester, U.K.: St. Jerome Pub.
- Gentzler, E. (2014). *TranslationStudies: Pre-Discipline, Discipline, Interdiscipline, and Post-discipline*, International Journal of Society, Culture& Language, 2 (2), s. 13-24.
- Gile, Daniel. (2018). *Issues in InterdisciplinaryResearchinto Conference Interpreting*, Researchgate, s. 88-106.
- Hejwowski, K. (2018). Applied Linguistics and Translation Studies. *Crossroads, The Journal of English Studies*, s. 4-10.
- Knapp, K. (2014). *Applications in Applied Linguistics: ModesandDomains*, AILA Review 26, s.1-9, John Benjamins Publishing Company.
- Kolawole, S. O. (2013). Interdisciplinarity in Language, Linguistics and Translation. *International Journal of Humanities and Social Science Invention*, Volume 2, Issue 91, pp. 7-12.
- Kurultay, T. (2005). Çeviribilim Uygulamalı Dilbilim midir? *Dilbilim*, (13), 199-209.

Öner, I. B. (2001). *Çeviribilim Terimleri Sözlüğü*, Sel Yayıncılık, İstanbul.

Stevens, P. (1995). *Uygulamalı Dilbilim: Bir Özet*. (Çev: Faklı, N.), A.Ü. TÖ-
MER Dil Dergisi, Dilbilim Çevirileri Özel Sayısı, s: 37, s. 17-28.

Yazıcı, M. (2010). *Çeviribilimin Temel Kavramları ve Kuramları*, Multilingual
Yayınevi, İstanbul.

Yücel, F. (2016). *Çevirinin Tarihi*, Çeviribilim Yayınları: İstanbul.

http://www.dilbilimi.net/ndemir_dilbilim.pdf

https://tr.wikipedia.org/wiki/Uygulamalı_dilbilim

<https://linguistics.ucdavis.edu/undergraduate/what-linguistics>